

O-Nagy Lili

AMIKOR A GYEREK

k i c

Aki indított már iskolába hat-hétéves gyereket, tudja, micsoda büszke lelkesedéssel készül a tanító nénihez. Mekkora hévvel és milyen nagy örömmel pakolgatja a füzetét, nézegeti a színes könyveket, rendezgeti a ceruzáit. Aztán telik-múlik az idő, reggelente egyre nehezebb felkelni, és egyszerre jön egy üzenet a pedagógustól. „A gyermek nagyon okos és tehetséges kisfiú/ kislány” – halljuk –, „csakhogy...” és a csakhogy után hosszú felsorolás következik a gyermek „bűnlajstromáról”, a szülői szívbe pedig beleköltözik valami nehéz, fojtogató szorongás.

Azzal kezdődött – meséli a nyolcéves Peti édesanyja –, hogy a tanító néni e-mailen üzent nekem, Peti nem figyel az órákon, elkalandozik, direkt az ellenkezőjét csinálja annak, amit kér tőle, feltétlenül beszéljek vele. Persze elővettem a gyereket és mondtam neki, hogy az órán figyelni kell. Naná, hogy nem használt! Minél többet mondogattam neki, annál inkább tiltakozott, hogy hagyjam abba, ő játszani szeretne...

Mozgás, szabadság, játék

A dolog azonban nem állt meg itt, az e-mailek továbbra is rendszeresen érkeztek. „Peti ma óra közben a földön fetrengett, tornaórán kiállt a sorból és nem volt hajlandó megcsinálni a feladatot.” Az ember itt elkezd gondolkodni. Mi történhetett mindezek előtt? Peti talán megbántódott vagy csak egyszerűen utálta, hogy egész nap utasításokat követve, fegyelmezetten azt kell csinálnia, amit a felnőttek mondanak neki? Vajon képes erre, vajon elvárható ez tőle? Bizonyára elvárható, hiszen a többi gyerekkel nincs semmi baj, csak az anyjammal... Aztán a helyzet kezdett elfajulni, mert a következő levélben már az szerepelt, hogy Peti verekedett, ordított és a „megbántott” kisfiú sírva tett panaszt az igazgató néninél. Az már csak utóbb derül ki, hogy ennek is volt előzménye és Peti is bántották – ám ez az információ nem jutott el sem a tanító nénihez, sem az igazgatóhoz. Szerencsére sikerült tisztázni, de akkorra a gyerekről már senki sem mosta le, hogy kiállhatatlan. A tanító néni azóta is küldi a leveleket, hogy a kisfiam rendetlen, rágja a ceruzáját, figyelme szétszórt, trágár, fetreng a padon, a padlón, nem követi a szabályokat...

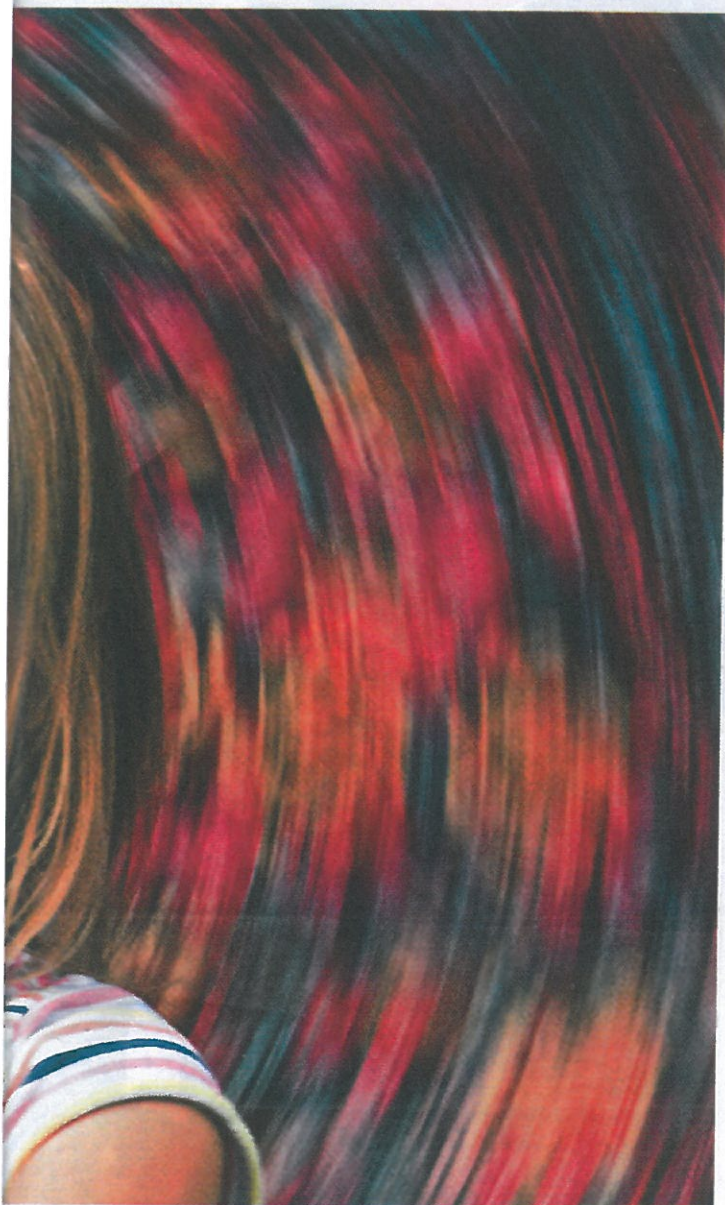
És mit mond Peti? Azt, hogy unalmasak az órák, és hogy ő szabad szeretne lenni! És az az igazság, hogy őszintén együtt érzek vele... Már csak azért is, mert azt látom, hogy közben minden erejét megfeszítve igyekszik. Félttem is, hogy ebbe az igyekezetbe beletörök majd, és bedarálja őt a rendszer. Jelenleg egy komplex képességvizsgálaton veszünk részt. Csak azt nem tudom, mi lesz ennek a vége. Vajon ha kiderül, hogy Petinek valamilyen részképesség-zavara van, figyelemzavaros, esetleg magatartászavaros, akkor is jönnek majd a levelek? Mert egyáltalán nem világos, kinek kell ezt a problémát megoldania? Csak nekem, mint „főbűnös szülőnek”, vagy esetleg kellene tennie valamit az iskolának, a tanító néninek is?

Peti édesanyja nincs egyedül. Talán annyiban szerencsés a helyzete, hogy a „probléma” hamar felszínre került. Bencénél másképp történt. Ő is „okos” kisfiú, a magatartásával sem volt semmi probléma. Egyedül talán az tűnhetett volna fel, hogy kezdettől fogva nagyon csúnyán és rendezetlenül írt. De hát a fiúk már csak ilyenek – hessegette el mindenki a gondolatot, és reménykedtek, hogy majd megváltozik. Nem így történt. Negyedikre komoly helyesírási problémák

s i t m á s

A felismerés nehézségei

Sokszor előfordul, hogy a közvetlen környezet nem is érzékeli a „kicsit más” jellegű viselkedésmintákat, ugyanis egyrészt megszokták őket és a maguk módján „rátanultak” arra, hogy a családon belül hogyan kezeljék azokat, másrészt sokszor bizonytalanok abban, hogy azok a minták, amit a gyermek mutat, normálisnak mondhatók-e vagy sem. A gyermekpszichológiai/pszichiátriai praxisban tipikusan akkor jelentkeznek a családok az első problémákkal, amikor a gyermek már a második osztály körül jár. Az óvodában még nem jelent akkora gondot az enyhe figyelemzavar, a túlmozgás, ott még nincs szó arról, hogy tartósabban kellene koncentrálni vagy 45 percig ülni egy helyben. Az első tanév alatt pedig általában időt hagynak arra, hogy az esetleg nehézségekkel küzdők alkalmazkodni tudjanak az iskolai szabályokhoz. Sok családra jellemző az is, hogy a problémákat kimondatlanul elhárítják, nem néznek szembe vele, alulértékelik. Tipikus példa erre a fiúgyermekkel szembeni attitűd, ami azzal a hiedelemmel van összefüggésben, hogy „fiúból van, persze hogy rosszkodik, hiszen ez a dolga”. Természetesen minden gyermek más, és egyéni fejlődésük is eltérő menetben zajlik. Az iskoláskor körül az agyban is jelentős változások történnek; a gátlásért felelős területek (legyen az viselkedéses, érzelmi vagy kognitív) jelentős szerepet kapnak. Éppen ezért az adaptív fejlődés során egyre könnyebb legátolni azokat a feladat szempontjából nem releváns ingereket, amik akadályozhatják a sikeres munkavégzést, beilleszkedést az iskolában. Bizonyos fejlődési zavarokban ez a gátlás egyáltalán nem működik, illetve nem működik jól. Ilyenek az úgynevezett fejlődési neuropszichiátriai zavarok, mint a már említett figyelemzavar-hiperaktivitás szindróma (ADHD), tic-zavarok, kényszeres tünetek. Neuropszichológiai hátterük nagyon hasonló: amíg a figyelemzavaros nem tudja legátolni azt, hogy figyelmét ne tereljék el a felesleges ingerek, addig a hiperaktív sem tudja azt legátolni, hogy viselkedésével, mozgásával ne reagáljon impulzívan mindenre, ami éppen éri. A ticelő gyermekek gátlási problémája abban nyilvánul meg, hogy az önkéntelen, automatikus mozgásokat és hangadásokat nem tudják kontrollálni, kényszerbetegségben pedig az állandóan visszatérő kényszercselekvések és kényszer gondolatok tudnak súlyos funkcionális károsodást okozni. Ilyen lehet pl. a túlzott és gyakori kézmosás, a rigid rituálék, mindenféle haszontalan dolog összegyűjtögetése, félelem bizonyos betegségektől. Az is nagyon gyakori, hogy ebbe az egész családot bevonják, és a szülők sokszor kiszolgálják ezeket a tüneteket. Az említett szindrómák, az ADHD, a tic és a kényszer rendkívül gyakran együtt járnak, és természetesen súlyossági fokuk nagyon eltérő lehet. A fenti neuropszichiátriai zavarokat az újabb fejlődéslélektannal foglalkozó szemléletek már egy spektrumon képzelik el, és összefoglalóan frontostriális kórképeknek nevezik, azokra az agyi területekre utalva, amelyek részt vesznek a gátlás és aktivitás szabályozásában, a viselkedésrendezésben, a kognitív és érzelmi élet irányításában. Fontos megjegyezni, hogy ezek a zavarok nagyon színes képet mutathatnak a tünetek változékonysága és a súlyossági fok tekintetében.

Dr. Tárnok Zsanett
neuropszichológus, klinikai szakpszichológus
(Vadaskert Kórház és Szakambulancia)

jelentkeztek, s amikor Bence elkerült a nevelési tanácsadóba, megállapították, hogy részképesség-zavara van.

– Való igaz, hogy a részképesség-problémák néha egészen az alsó tagozat végéig rejtve maradnak – magyarázza Fürtös Zsuzsanna Zsófia pszichológus, TSMT (Tervezett Szenzomotoros Tréning)-terapeuta –, mert az ilyen problémákkal küzdő gyerekek gyakran az átlagos vagy a magas intelligencia-övezetbe esnek, és sokáig képesek hiányosságaik kompenzálására. Ugyanakkor elég

nagy baj az, ha nem derül ki időben, hogy mi áll a gyermek kisebb-nagyobb iskolai kudarcainak, tanulási, magatartási, beilleszkedési nehézségeinek a hátterében, mert így sem a szülő, sem a pedagógus nem tudja, mivel is áll szemben és milyen módon tudná a problémát hatékonyan kezelni. A nem megfelelően vagy egyáltalán nem kezelt zavarok pedig elmélyülhetnek, s újabb bajokat eredményezhetnek, mint például a gyerek alacsony önértékelését, motivátlanságát, iskolai peremhelyzetbe kerülését, deviációját stb. A késői diagnózis másik hátránya az, hogy az idő előrehaladtával csökken a fejlesztő beavatkozások hatékonysága.

Az iskolai kudarcok hátterében gyakran az idegrendszer organikus éretlensége áll, ami többféle eltérés formájában ölthet testet: hiperaktivitás, figyelemzavar, dislexia, diszgráfia, diszkalkulia stb. Ugyanakkor természetesen nem zárhatjuk ki azt sem, hogy a gyermek iskolai problémái mögött pedagógiai vagy pszichológiai tényezők állnak. Az okokat minél hamarabb tisztázni kell.

Abban az esetben, ha organikus éretlenséget (is) találunk, fel kell építeni a gyermek – egyénre szabott – fejlesztési tervét, és megkezdeni az idegrendszer éretését beindító/felgyorsító terápiát.

Milyen terápiákról is van szó? Egyre több szakkikk hangsúlyozza a magatartás- illetve a tanulási eltérések mozgással, mozgásfejlődéssel való kapcsolatát. Tudjuk például, hogy a figyelemzavarral és/vagy hiperaktivitással küzdő gyerekek statikus egyensúlyérzéke, mozgáskoordinációja vagy labdaérzéke elmarad az életkoruktól elvárt szinttől. Az akaratlagos mozgások szabályozása a központi idegrendszer összehangolt működésén (szenzomotoros integrációján) alapszik. Ez az összerendezettség nem tökéletes a „kicsit más” gyerekeknek.

A jó hír az, hogy a szenzomotoros integráció mozgásterápiás eszközökkel (pl. a Lakatos Katalin nevéhez fűződő Tervezett Szenzomotoros Tréningekkel (TSMT) vagy Hidroterápiás Rehabilitációs Gimnasztikával (HRG) jól fejleszthető. A szenzomotoros fejlesztések nagy előnye, hogy a tünetek – például a koncentrációs nehézségek, a sorbarendezési képesség gyengesége, a szabálykövetési problémák, a jobb-bal tévesztés – hátterében álló okokra fókuszál, tehát oki terápiát jelent.

Korai jelek

Az elmúlt évtizedekhez képest sokkal több koraszülött, oxigénhiányos vagy kisebb-nagyobb (idegrendszeri) eltéréssel születő gyermek marad életben. Ez önmagában örömdetes tény, de rájuk később is jobban oda kell/ene figyelni. Organikus éretlenségről beszélünk akkor, amikor a gyermeknél az ontogenetikus fejlődésmentre jellemző lépcsőfokban eltérés (késés, lelassulás, egyenetlenség, felcserélődés, kimaradás, stagnálás) figyelhető meg a mozgás-, a pszichés vagy a kognitív fejlődés, illetve a szociális fejlődés terén – külön-külön, vagy akár együtt, mindegyik területen. Az organikus éretlenség tünetei már az első életév során megjelennek. Ezek felismerésében és szerepük súlyozásában – a szülők mellett – nagyon fontos a gyermekorvosok és védőnők szerepe is.

Fotó: J. Sherman Pruitt

Mire kell tehát odafigyelni?

Az első életév során a mozgásfejlődés menetére. A kisebb eltéréseket, 1-2 hónapos késlekedéseket nem szükséges túldimenzionálni, de a 3 hónapnál nagyobb lemaradások, a csak egy irányban történő forgás, az aszimmetrikus kúszás vagy egyes mozgásformák (pl. kúszás) kimaradása már gyanúra adhat okot. Fontos a baba szabályozási folyamatainakérésére (pl. a táplálkozás-ürítés vagy az alvás-ébrenlét ciklusának beállítására) is odafigyelni, valamint arra, hogy mennyire megnyugtatható a kicsi. Ezek természetesen nagyban függenek a szoktatás jellemzőitől is.

Az óvodásoknál a mozgás ügyetlensége (pl. gyakran elesik, sokszor beveri a fejét, kiesnek a tárgyak a kezéből, véletlenül fellök másokat stb.), a megkésített beszédfejlődés, az együttműködés hiánya, a szabályok betartásának nehézsége vagy az agresszív, illetve a túlságosan visszahúzó magatartás jelenti a legfőbb problémát.

Az iskolát közvetlenül megelőző időben a sportági alapttechnikák elsajátításának nehézségei kerülnek felszínre: pl. a kislányoknak nem megy a ritmikus sportgimnasztika (RSG) foglalkozásokon a bemutatott mozgásformák utánzása, vagy a kislányoknak gondot okoz a focidzésen a labda pattogatása, megfelelő irányítása. Ekkor válnak szembeötlővé a monotonia-tűrés nehézségei vagy a figyelem megtartásának problémái is. Ilyenkor kezdenek problémát okozni a téri tájékozódás, az irányok (jobb, bal) észlelése terén mutatkozó nehézségek. Amennyiben a tünetek csak rövid ideje állnak fenn (pl. egy kiskisikolásnál 1-2 hónapja), vagy csak otthon, esetleg kizárólag az iskolában jelentkeznek, akkor valószínűleg nincs szó organikus érzési zavarról: a megoldás kulcsa a családi rendszerben vagy az intézményi környezetben (óvoda, iskola) keresendő. Fontos továbbá, hogy gyermekorvosi és gyermekszakorvosi vizsgálatokkal kizárjuk az érzékszervi gyengeségeket (látási, hallási problémákat) és egyéb kórképeket, amik a tünetek hátterében állhatnak. Külön kell említenünk a gyakori középfülgyulladások problémáját, mert ez elég sok óvodásra jellemző. A „csak századik rászólásra reagáló” gyerekeknél előfordulhat, hogy ez rejlik a háttérben. Ugyanakkor azt is érdemes figyelembe venni, hogy a sokáig középfülgyulla-

dással – és emiatt rossz hallással – küzdő gyerekek rátanulhatnak a kontextus (pl. a többi ovis viselkedése) alapján való tájékozódásra („Biztos azt mondta az óvó néni, hogy öltözzünk, mert a többiek is mind öltöznek”). Ez nem tesz jót a beszédészlelés fejlődésének, ami szintén járhat iskolai következményekkel.

„Senki sem mondta meg, mi a teendő”

„Anna mozgásfejlődése teljesen szabályos volt – meséli az édesanyja. – Az viszont már elég korán feltűnt, hogy olyan mozgásoktól, amelyeket más gyerekek örömmel végeznek, ő retteg. Nem mert például lecsúszni a csúszdán. Egyéves volt, amikor először feltettem rá, és szabályosan pánikba esett. Az is különös volt, hogy míg felnőtt társaságban könnyen megtalálja a helyét, gyerekek között kifejezetten visszahúzó lett. Az ügyetlensége sem volt észrevehető hatéves koráig. Akkor tűnt fel, hogy valami nincs rendben, amikor beíratam egy tánciskolába. Kezdetben, amíg egyszerű lépéseket tanultak, nem volt semmi baj, de egy idő után bonyolódta a feladatok, ez már meghaladta a képességeit és elkezdte utálni a táncot. A bemutatón már pofákat vágott. Én akkor még nem tudtam, hogy a mozgásnak mekkora jelentősége van. Azt hiszem, Anna óvónői sem, mert amikor látták, hogy a torna nehezen megy neki, megengedték, hogy kiálljon. És ezzel csak súlyosbodott a baj! Nyáron beíratuk úszni, és az úszómester jelezte, hogy ritmushibásan úszik, a mozgása nem összehangolt. Az óvodában, bár az összes verset kívülről fújta, soha semmilyen formában nem volt hajlandó kiállni és szerepelni. Ezekből a jelekből már korán felismerhettük volna, hogy Anna kicsit más, mint a többiek. De én nem tudtam – akkor még –, hogy mi baja van, és hiába éreztem egész pontosan, hogy valami nincs rendben, az iskolában ezekből probléma lesz, senki nem mondta meg, hogy ilyen esetben mi a teendő. Pszichológushoz is jártunk, aki mindig csak arra jutott, hogy a „családi dinamikákkal lehet valami probléma”. Amikor iskolába került, akkor persze felfigyeltek rá, hogy nem egyenletes – olykor magas, olykor pedig alacsony – a teljesítménye. Fejlesztőpedagógushoz is elkeveredtünk, aki a Sindelar-teszt eredményeképpen kiderítette, hogy szórt figyelmű van, ami még nem figyelemzavar, de érdemes elvégeztetni vele egy szenzomotoros tesztet. Ez mutatja meg, hogy van-e organikus idegrendszeri eltérés, vagy ez a tünet más, pszichológiai vagy pedagógiai okokra vezethető vissza. A felmérést a BHRG Alapítványánál végezték el, és ekkor kezdődött el a terápia.

Megoldások és zsákutczák

– A baj az, hogy még ma sincs igazán megnyugtató szakmai együttműködés az ép intellektusú, de részleges problémákkal küzdő – ha úgy tetszik „kicsit más” – gyerekek diagnosztizálása és terápiája tekintetében – vélekedik Fürtös Zsuzsanna Zsófia. Különböző szakmák képviselői (pszichológusok, pszichiáterek, neurológusok, pedagógusok, gyógypedagógusok, fejlesztőpedagógusok) más-más szemléletben dolgoznak a gyerekekkel, és – tisztelet a kivételnek – ritkán jönnek létre azonos szemléletben, de más alapvégzettséggel dolgozó szakemberekből álló szakmai műhelyek.

Ezt a hiányt igyekeznek pótolni a BHRG Alapítványánál. Az ide érkező „kicsit más” gyerekekkel – szülei részletes kikérdezése után – felvesznek egy neuro- és szenzomotoros tesztet. A vizsgálat minden esetben a szülők jelenlétében történik. Felméri a gyermek idegrendszeri érettségének szintjét, továbbá mozgásérettségét, téri tájékozódását, laterálisitását, testsémáját és ritmusérzékét. Az eredményekről szóbeli tájékoztatást és írott szakvéleményt kapnak a szülők. Amennyiben organikus éretlenség áll fenn a gyermeknél, eredményei függvényében egyéni (a szülők betanítása után akár otthon végezhető) vagy csoportos TSMT mozgásterápiát javasolnak. A fejlesztés első fél évében általában jelentősen javul a gyerekek együttműködési készsége, figyelve, motiválhatósága, feladathelyzetben maradása és szabálytudata. A beindult változások hatására alkalmassá válnak a további fejlesztőmunkákban (logopédiai és kognitív fejlesztésekben) való együttműködésre, a fejlesztővel való hatékony közös munkára. A TSMT módszere legjobban az óvodáskorban alkalmazható, mert akkor még

nagyon „vevők” a gyerekek azokra a mozgásos feladattípusokra, amelyeket a módszer alkalmaz, és – részben a könnyen motiválhatóság, részben idegrendszerük plasztikussága, rugalmassága miatt – ilyenkor a leghatékonyabb is. Ugyanakkor tudok olyan gimnáziumi tornatanárról, aki látványos eredményeket ér el vele „problémás” gimnazisták mozgásának és együttműködésének fejlesztése terén is.

Tapasztalataink alapján azt mondhatjuk, hogy az ovisoknál és a kisiskoláskor legelején a TSMT alkalmazása során „pozitív transzfer” is tapasztalható. Ez azt jelenti, hogy ami megy mozgásosan, az menni fog kognitív feladatok szintjén is (pl. ha a gyerek már hibátlanul tud leutánozni egy négyütemű szeriális mozgássort, akkor képes lesz a tábláról is hibátlan betűsorrendben lemásolni egy négybetűs szót). Mivel még mindig kevesen ismerik, mekkora jelentősége van a korai felismerésnek és fejlesztésnek, nagyon sok gyereknek ilyen nehézségekkel küszködve kell végigjárnia az iskolát. Ők azok, akik a pedagógusoktól sokkal nagyobb figyelmet igényelnek, különben a hátrányuk egyre csak nő. Ha az iskolában versenyszellem uralkodik, és kevés lehetőségük van arra, hogy a tanuláson kívüli képességeiket megmutassák, akkor valószínűleg egyre gyakrabban keverednek megalázó, önértékelésüket romboló helyzetekbe. A pedagógusok pedig, mivel gyakran nincs meg az ilyen irányú szakmai felkészültségük, nem tudják, hogyan kell az ilyen gyerekeket kezelni. Nem tudják, hogy nem „csakazértse”, rosszaságból nem csinálják meg a számukra előírt feladatokat, hanem azért, mert nem képesek rá. Már önmagában annak is óriási jelentősége lenne, ha elfogadnák a gyereket olyannak, amilyen...

Csak a robotok bírják

A közoktatás egy hatalmas, óriási tehetetlenséggel működő rendszer – állítja dr. Pusztai Éva tanulási tréner. – Az úgynevezett SNI-s, azaz sajátos nevelési igényű gyerekek és szülei gyakran hosszú küzdelemre készülhetnek, megértésre, elfogadásra pedig csak ritkán számíthatnak. Sokan nem tudják: ha a nevelési tanácsadóban megállapítják a gyerekről, hogy figyelemzavaros vagy valamilyen más rész-képesség-zavara, magatartászavara van, akkor az iskola kétszeres fejkvótában részesül. Ez azt is jelenti, hogy velük külön kell/ene foglalkozni, azaz külön kellene gondoskodni a fejlesztésükről, és az osztályzásnál is könnyítésre jogosultak. Mindezt a közoktatási törvény szabályozza. De mivel ennek a jogi része eléggé képlékeny és a szülők nincsenek tisztában a jojaikkal és a lehetőségeikkel, gyakran ennek a nyomát sem tapasztalják; van, ahol a pedagógus azt mondja, hogy őt ez egyáltalán nem érdekli. Vagyis komoly küzdelemre kell számítani, ami már önmagában is nagy baj.

Ma körülbelül 30 százalékra teszik a szakemberek a valamilyen szempontból „kicsit más” gyerekek számát, ami óriási arány. Ennek feltehetően az az oka, hogy a gyermekek mentális egészsége a mindennapjainkat átszövő stressz miatt folyamatosan romlik. Agyunk folyamatosan „kortizol-levesben” úszik, s ez azt eredményezi, hogy azt sem tudjuk örömmel átélni, ha jó dolgok történnek velünk. Olyan sokfelől jöhetnek kibillentő tényezők, hogy azt csak a robotok bírják – vélekedik a tanulási tréner. – Egy érzékeny gyereknél azonban már apró alkalmazkodási problémák jelentkehetnek, vagyis ilyenkor kezdenek kicsúszni az iskolarendszer fogaskerekei közül. Ma már a „kicsit alkalmatlanok” meglehetősen sokan vannak, ők azok, akik bizonyos dolgokban kicsit rosszabbul teljesítenek, vagy egyszerűen csak nem bírják jól az iskolát. Igen magas azoknak a gyerekeknek az aránya, akik szomatizáltak, félnek, amikor reggelente iskolába kell menniük, akik hasfájósak, hasmenésesek. Az iskola pedig egyáltalán nincs felkészülve ezeknek a problémáknak a kezelésére – holott elgondolkozhatnánk azon, miért a gyerekeket kell alkalmassá tenni az iskolára, miért nem fordítva? A mai teljesítményelvű iskolarendszer az intelligenciának pusztán két területet fejleszt a meglévő nyolcból. A nyelvi-verbális és a logikai-matematikai intelligencián túl nem törődik a manuális, a térbeli, a mozgásos, a zenei, az interszichikus (érzelmi), és intrapszichikus (önismereti) intelligenciával. Holott a sikerességben ezeknek is kiemelkedő jelentőségük van. Egy USA-ban végzett

felmérés szerint a sikeres emberek között jellemzően sok volt az, akit nagyfokú érzelmi intelligenciával áldott meg a sors, a vállalkozók körében pedig ötször annyi volt a diszlexiások aránya, mint a menedzserek között. Mi van e mögött? Az, hogy a diszlexiások agya másképp működik, sokszor kreatívabbak, mint társaik, s ennek köszönhetően végül mégis sikeresek lesznek. A mai iskolarendszer nemegyszer beteget csinál a kivételes kreativitással megáldott gyerekből. Hogy mit tehet ebben a helyzetben a szülő?

Nagy dilemma. A tanulási tréner szerint a legjobb, ha elfogadja a gyereket olyannak, amilyen... Tapasztalatai szerint a szülők maguk is gyakran az iskola oldalára állnak és elkezdik nyesegetni, alkalmassá tenni őket arra, hogy megfeleljenek a követelményeknek. Ezzel gyakran teljesíthetetlen elvárások elé állítják, ami végül súlyos önértékelési zavarokhoz vezethet. A gyereket abban kellene segíteni, hogy megbirkózzon a feladattal. Ennek eszköze lehet a sport, a testmozgás, amivel rengeteg feszültség levezethető, s az olyan szabadidős tevékenység, amire a gyermek vágyik, ami összetartja, és végső soron fejleszti a szociális érzékét. Sőt, ma már az is felvetődik, hogy a gyerekeknek is meg kellene tanítani stresszoldó, meditációs technikákat. A mai iskolarendszer azonban kevés figyelmet fordít arra, hogy a gyerekeknek mi volna a jó, leginkább siet, mindent egyre hamarabb, egyre gyorsabban akar megtanítani, miközben a

Fotó: Rachel Gardner

gyermek idegrendszere nem elég strapabíró, a monotónia-tűrése rossz. És ha ez a kettő találkozik, az eredmény katasztrofális lesz. . .

Nincs happy end

A szülő tehát jogosan aggódik, hiszen a közoktatási rendszernek – egyelőre – nincs kidolgozott módszere a kicsit más gyerekek problémáinak kezelésére. A siker jórészt azon múlik, hogy a szülő mennyi mentális energiát – és nem mellesleg mekkora anyagi erőforrást – tud bevetni a gondok megoldására. A gyerek sorsa tehát nagyon is kétértelmű. A cikkünkben szereplő Annának például szerencséje volt. A szülei másik iskolába írárták, ahol a kislány kivirult és önmagára talált. Az új iskolában ugyanis egész más feltételeknek kellett megfelelnie, a teljesítményét például nem a többiekhez mérték, hanem önmagához. A szükséges korrepetálás pedig számítógépes, izgalmas feladatok segítségével kezdődött el, amire a kislány óriási lelkesedéssel kezdett el járni. Bence is kipróbált egy speciális iskolát, amit kifejezetten részképesség-zavaros gyerekeknek hoztak létre. Az iskola azonban olyan messze volt a lakóhelyétől, hogy a szülei nem tudták vállalni az anyagi és időbeli terheket. Így Bence ma is hagyományos rendszerű iskolába jár, ahol tovább görgeti maga előtt egyre növekvő lemaradását. Peti sorsa még függőben van. A tanító nénije szerint egyre több dologban marad le a társaitól. A felméréseknek köszönhetően hamarosan kiderül, hogy a tünetei mögött részképesség-zavar, vagy más, pedagógiai, esetleg pszichés ok rejtőzik-e. De hogy utána mi történik vele, azt senki sem láthatja előre. . .

Nagyon más, és mégis ugyanolyan

Úgy tűnik, terjedőben az a szemlélet, hogy a gyerekek az eltérő környezeti kultúra miatt eltérő idegrendszeri fejlődést mutatnak: idegrendszerüket a környezeti ingerek alakítják. A mai gyerekek könnyen dolgozzák fel az őket érő vizuális ingerek sokaságát (mert a környezet erre lehetőséget ad), viszont nehezebben tudnak módszeresen, nyelvi elemeket használva gondolkodni, mert a felolvasás kevesebb, így ez az információfeldolgozás nem kap megerősítést. Kevesebb a mozgásos-érezleléses tevékenység, kevés a szenzomotoros integráció. Sok passzív élményhez jutnak a gyerekek, de kevés az aktívan beépülő, képzetű alakuló tapasztalat. A tanításban ehhez kell alkalmazkodni, s kudarchoz vezet, ha a régi módon várjuk el a képzetalkotást (például hogy megértsenek egy szöveget vagy hogy fejben számoljanak). A fejlesztés olyan, mint a műkosz, ami nagyon fontos hiányt pótol – a műkosz esetén a szükséges kórokozókat, az a szükséges szenzomotoros tapasztalatokat pótoljuk. A boltban vásárolható ellenőrzött műkosz mehökkentő és mosolyra fakaszt. Ugyanilyen értetlenül szemlélik a szülők és a szakemberek, mikor alapvető képességeket, mint például a mászást, az ujjak mozgatását és a téri irányok azonosítását külön foglalkozásokon tanítják a gyerekeknek. Természetes formában nem lenne neveltséges, de ha nem érhető el természetesen, akkor mesterségesen pótoljuk. Vagy van más lehetőség? A kultúra alapjai ósidők óta a gondolkodásfejlesztést szolgálták. Nem úri huncutság a művészet, a stratégiai játékok és a mozgás – régmúlt idők óta ezek segítik

a gyerekek fejlődését és a felnőttek hatékonyságát. Nem művészeket, sakkbajnokokat és élsportolókat akarunk képezni, hanem egészséges, gondolkodni tudó embereket.

A legfontosabb szenzitív periódusok 12 éves korig nyílnak meg és zárulnak, ennek ellenére még később is keletkeznek neuronális kapcsolatok, tehát a fejlődésnek tág tere van. A legújabb kutatások szerint az sem igaz, hogy új idegsejtek nem alakulnak ki. (Én még mínusz pontot kaptam volna a felvételi vizsgán, ha azt állítom, hogy idegsejtek keletkezhetnek felnőtt ember agyában, ma pedig ez tudományos tény.)

Minden életkorban fejleszthető tehát az idegrendszer. Az Ayres-terápiát (egyensúlyrendszerterápia) ingerlő eszközök használatával, mint pl. hinta, hágcsó) idős neurológiai betegek dolgozták ki Ayres, de kicsi gyerekeknek is eredményes, különösen jól segíti a szenzomotoros integrációt. Persze a hintázás, mozgás, tánc, a gyerekjátékok éppen erre valók. Van tehát természetes megoldás is.

Az utóbbi években azon dolgozom, hogy elterjem az iskolákban ezeket a tevékenységeket, és a mindennapi tanítás részévé tegyem. Ezek nem mesterséges fejlesztést jelentenének, hanem természetes közeget, amelyet a gyerekek és a szülei, tanáraik, a felnőttek is keresnek. Tehát happy end lehet.

Dr. habil. Gyarmathy Éva
MTA Pszichológiai Kutatóintézet

A februári szám bevezető árán csak 155 Ft

KincS már az újságárusoknál...

Az oviból már elfogyott, pedig nagy szükséged lenne rá? Van megoldás!

A) Irány a legközelebbi Relay vagy Inmedio üzlet, ahol 295 Ft-ért már meg is vásárolhatod a KincS-et! Hogy egy számról se maradj le...

B) Fizess elő fél vagy egy egész évre, így akár két szám árát is megspórolhatod!*

... és a facebookon is!

Gyere, like-old, kommentelj, és hozzászólásaidal nyerd meg heti ajándékainkat!

* Részletes információ és előfizetés a terjesztes@kincsprogram.hu e-mail címen, vagy a 06-1-487-5201-es telefonszámon.